

Från ungdomsuppror till generalstrejk Maj -68

Majrevolten i Frankrike 1968 var en av de mäktigaste sociala revolterna i Västeuropa under hela efterkrigsperioden. Inom loppet av bara några veckor fullständigt lamslogs den franska regimen även våg av strejker och fabriksockupationer, som utlösts av en massiv studentrevolt. Över fabriker, sjukhusen och universitetet vajade röda fanor. Miljontals arbetande människor började öppet ifrågasätta de styrande. Ett av de populäraste kraven var kravet på självförvaltning.

De franska borgarna överlevde enbart tack vare att arbetarklassens stalinistiska och socialistiska ledare arbetade övertid för att återföra de revolterande till den borgerliga ordningen. Som tack för sin insats fick de uppleva hur regimen utnyttjade valurnorna till att säkerställa den största borgerliga majoriteten i republikens dittillsvarande historia.

I början av 1968 såg president Charles de Gaulles regim ut att sitta säkert i sadeln. Ingen anade att Frankrike inom bara några månader skulle genomleva den mäktigaste vågen av arbetarkamp sedan sommaren 1936 då valsegern för den franska folkfronten utlöste en jättelik våg av strejker och fabriksockupationer.

De Gaulle hade kommit till makten i maj 1958 i kölvattnet på den djupa politiska kris som den franska borgarklassens misslyckade försök att behålla kontrollen över sin algeriska koloni gett upphov till. I Algeriet hade de franska kolonialisterna och officerskåren kuppattat tagit makten den 13 maj 1958. För ett kort ögonblick såg det ut som om revolten skulle sprida sig till Frankrike.

Generalen, som hade varit det borgerliga ”fria Frankrikes” ledare under det andra världskriget, hade hämtats in från de kulisser där han bidat sin tid, för att fylla rollen som den ”starke man” som den franska borgarklassen varit i förtvivlat behov av. Inte så att generalen varit ovillig. Tvärtom, detta var det ögonblick han väntat på sedan många år tillbaka.

Han hade lyckats tvinga den upproriska officerskåren på knä och avveckla det kostsamma och utsiktslösa kriget. Samtidigt hade han lyckats ersätta den politiska struktur som skapats åren efter det andra världskriget, och som gått under namnet den ”fjärde republiken”, med en ny konstitution som gav presidenten, dvs honom själv, en utomordentligt stark ställning.

Från en del håll har det hävdats att de Gaulles regim var bonapartistisk – något som i marxistiskt språkbruk betyder en auktoritär regim där makten koncentrerats till de verkställande organen eller en ”stark man”, ofta hämtad från officerskårens toppskikt likt den förste Bonaparte, generalen som blev Frankrikes diktator och utropade sig till kejsare. Faktum är dock att de Gaulle lyftes till makten just för att avvärja en kupp som kunnat resultera i en öppet bonapartistisk regim. Förvisso hade den en hel del drag som återfinns hos bonapartistiska regimer, men i grund och botten var det en variant på en borgerligt demokratisk regim, med en osedvanligt stark exekutiv ledning.

Efter år av svaga regeringar och återkommande regeringskriser hade den franska borgarklassen äntligen fått en stabil politisk ledning. De Gaulles femte republik gynnades dessutom även snabb ekonomisk tillväxt, inte minst stimulerad av den franska statens aktiva försök att stimulera ekonomins utveckling genom en serie långtidsplaner. Under de tio år som de Gaulle suttit vid makten hade bruttonationalprodukten ökat med mer än hälften och utrikeshandeln tredubblats.

I början av maj 1968 innehöll den engelska finansstidningen *The Economist* en bilaga om Frankrike, som var en närmast okritisk hyllning till regimens ekonomiska politik. Bara någon vecka efter denna hyllning från den inflytelserika borgerliga affärstidningen exploderade motsättningar som byggts upp under den femte republiken med våldsamt kraft. Den utlösande faktorn var studenternas framgångsrika utmaning av regimen.

Den franska studentrörelsen

Mellan 1958 och 1968 hade antalet studenter rasat i höjden och uppgick till en halv miljon mot mindre än 200 000 vid 50-talets slut. En tredjedel av studenterna hade trängts ihop i Parisområdet. Den snabba expansionen hade inte bara lett till frustrerande flaskhalsar i form av brist på lokaler och utrustning, den hade också resulterat i att många studenter inte längre kunde räkna med att få ett arbete som svarade mot hans eller hennes kvalifikationer efter avslutade studier. Hopträngda i överbefolkade föreläsningssalar, oroliga över sina framtidsutsikter och frustrerade över bristen på vettiga studieförutsättningar var studentmiljön som gjord för uppkomsten även både militant och bred opposition.

Den franska studentorganisationen *Union Nationale des Etudiants Français* (UNEF) befann sig dock på tillbakagång efter att ha spelat en ledande roll i kampen mot kriget i Algeriet. UNEF hade organiserat demonstrationer, värnpliktsvägran och kampanjer mot tortyren och fånglägren. Men efter krigets slut hade UNEF gått tillbaka och medlemstalet hade sjunkit kraftigt trots att antalet studenter mer än fördubblats.

I den frustrerade studentmiljön hade en rad radikala organisationer tagit form. Trots att de bara organiserade en minoritet av studenterna skulle de komma att spela en nyckelroll för studenternas kamp.

Flera av de radikala grupperna hade framträtt ur kommunistpartiets studentorganisation, *Union des Etudiants Communistes* (UEC). En av dessa var *Jeunesse Communiste Révolutionnaire* (JCR) som skulle komma att spela en ledande roll inom studentrörelsen under majrevolten. En annan var *Union des Jeunes Communistes Marxist-Léninistes*, UJC(M-L), som, såsom namnet angav, inspirerades av ordförande Mao Zedongs tänkande till skillnad från JCR som hämtade sin inspiration från den trotskistiska traditionen, och vars ledare var knutna till *Parti Communiste Internationaliste* (PCI). Ytterligare en grupp som likt PCI och JCR åberopade sig på den trotskistiska traditionen var *Organisation Communiste Internationaliste* (OCI), och dess ungdomsförbund, *Federation des Etudiants Revolutionnaires* (FER). Utöver dessa fanns dessutom *Voix Ouvrière*, som härstammade från en av splittring från Fjärde internationalen i slutet av 30-talet.

En stigande våg av protester

Ett starkt fäste för dessa radikala studentgrupper var Nanterre-annexet som låg i en förort till Paris och var tänkt som försök från myndigheternas sida att skapa en mönsteranläggning. Men Nanterre visade sig fullständigt otillräckligt och hade istället lett till irriterade protester från studenternas sida. I slutet av november 1967 hade 10 000 studenter strejkat vid Nanterre i mer än en vecka i den dittills största protestaktionen.

Den 21 februari hade den första större studentdemonstrationen gått av stapeln i Paris. Sakta men säkert fortsatte temperaturen att stiga. Under mars hölls en rad demonstrationer bakom krav på olika förbättringar av studenternas situation och mot myndigheternas repressiva reaktioner på deras krav.

Sedan ett antal ledare för den radikala Vietnamrörelsen gripits av polisen den 22 mars, ockuperade ett hundratal studenter Nanterres administrativa lokaler och beslöt att gå vidare med en aktionsdag i slutet av mars, då den normala undervisningen skulle ersättas med

diskussioner om studenternas kamp. Detta var början till 22 mars-rörelsen, som skulle komma att spela en betydelsefull roll för studentrörelsens fortsatta utveckling.

Den 2 maj stängdes Nanterre av sin rektor Pierre Grappin, för att hindra genomförandet av två dagars kampanj mot imperialismen som arrangerades av 22 mars-rörelsen. Den senare fördömde stängningen och hävdade att Grappin konsekvent vägrat diskutera med både studenterna och lärarna. Rörelsen kallade dessutom till en demonstration vid Sorbonne i protest mot att 22 mars-ledaren Daniel Cohn-Bendit och fem andra studenter gripits av polisen och ställts inför rätta anklagade för att ha "smädat" en UNEF-ledare. Samma dag attackerades studenterna dessutom hårt av kommunistpartiets tidning *L'Humanité* och den framtida partiledaren Georges Marchais fördömde studenterna och kallade dem för "pseudorevolutionärer".

Den 3 maj omringade 500 man ur den hatade kravallpolisen *Compagnies Républicains de Sécurité* (CRS) Nanterre. Den spärrade av alla vägar och började visitera alla in- och utpasserande studenter under förevändning att de letade efter vapen.

Vid Sorbonne, där professorerna Henri Lefebvre, Guy Michaud och Alain Touraine försvarade de sex Nanterre-studenterna, ägde samtidigt ett stort möte rum i protest mot stängningen av Nanterre. När mötet upplöstes angreps deltagarna av polisen och bombarderades av tårgasgranater. Polisens överrumplande attack möttes av vilda protester. På kvällen hade drygt 600 studenter gripits av polisen. Sorbonne och vetenskapsfakulteten stängdes. Universitetslärarnas fackförening – *Syndicat National de l'Education supérieure* (SNEsup) – gick ut med en strejkuppsmaning och UNEF beslöt att kalla till en demonstration den 6 maj.

Utbildningsministern Alain Peyrefitte lyckades ytterligare provocera den upprörda stämningen genom att beteckna SNEsup:s strejk som olaglig. Ett uttalande som även fick universitetslärare som inte var medlemmar i SNEsup att solidarisera sig med strejken.

Den 6 maj organiserades strejker och demonstrationer på flera universitetsorter i Frankrike. Trots att myndigheterna förbjöd alla demonstrationer i Paris, demonstrerade 60000 studenter, lärare och även ett antal arbetare som sympatiserade med studenternas kamp. När denna demonstration kom fram till Quartier Latin angreps den av CRS. Massvis med demonstranter greps, och mer än 700 tvingades uppsöka sjukhus.

Dagen därpå presenterade UNEF och SNEsup en gemensam kravlista och förklarade att strejken skulle komma att fortsätta om inte de fängslade studenterna frigavs och polisen drogs tillbaka från Quartier Latin, och de stängda fakulteterna åter öppnades. CFDT uttalade sitt fulla stöd för studenternas krav. Kommunistpartiet fortsatte dock att fördöma demonstrationerna.

Samma dag gick en rad skolor i Paris ut i strejk och i flera andra städer fortsatte demonstrationerna. I Toulouse drabbade 25 april-rörelsen samman med polisen. 25 april-rörelsen var en lokal motsvarighet till 22 mars-rörelsen.

Den 8:e demonstrerade 20 000 studenter i Paris. En studentdemonstration i Marseilles fick stöd av stora grupper av arbetare, och möttes med ovationer från åskådarna. Samma dag krävde CGT att regeringen skulle öppna universiteten.

Den 9 maj beslutade universitetsledningen i Paris att ge vika och öppna universitetet, men Peyrefitte lade in sitt veto. UNEF och SNEsup förklarade att strejken skulle fortsätta och uppmanade studenterna att ockupera Quartier Latin. Under dagen hölls *teach-ins* i Quartier Latin, och man beslöt att hålla en ny demonstration påföljande dag.

Samma kväll höll JCR ett möte i Mutualité med flera tusen deltagare. Mötet hade visserligen planerats långt tidigare men kom nu att bli ett forum för den pågående kampen. På mötet

förklarade Ernest Mandel, en känd marxistisk ekonom och en av ledarna för en av de riktningar som gjorde anspråk på att förvalta arvet från Trotskijs Fjärde International, att de radikala studenterna ”kan och måste spela en mäktig roll som detonator. Genom att spela denna roll inom arbetarklassen, framför allt genom de unga arbetarnas förmedling, kan de i själva arbetarklassen frigöra enorma krafter för att utmana det kapitalistiska samhället och den borgerliga staten”. På åtminstone den punkten skulle han bli mer än sannspådd under de dagar som följde.

Vändpunkten: Barrikadernas natt

Sent på eftermiddagen den 10 maj samlades 35 000 studenter, gymnasister och unga arbetare på Place Denfert Rochereau, ett torg en bit från Sorbonne. Där debatterade representanter för olika grupper och riktningar vart demonstrationen skulle gå. Två alternativ ställdes till omröstning: Antingen skulle demonstranterna gå till Paris arbetarstadsdelar för att försöka få till stånd diskussioner med arbetarna eller så skulle de marschera till utbildningsministeriet och kräva Peyrefittes avgång.

Majoriteten röstade för det senare alternativet, samtidigt som den också beslöt att demonstrationen skulle gå genom arbetardistriktet. Medan diskussionerna fortfarande pågick satte sig demonstrationen i rörelse i riktning mot Santé-fängelset, där flera studenter som gripits av polisen vid tidigare aktioner hölls inlåsta.

Under tiden hade tusentals poliser spärrat av broarna över Seine eftersom myndigheterna fruktade att demonstranterna antingen skulle bege sig till Hotel Crillon där den amerikanska delegationen i de amerikansk-vietnamesiska förhandlingarna fanns inhyst eller att de skulle ge sig av till Justitiepalatset. Myndigheterna hade också koncentrerat polisstyrkor kring Quartier Latin.

Demonstranterna marscherade som planerat till Santé-fängelset och därefter till närbelägna arbetarområden. Gång på gång hördes slagord som ”De Gaulle är ansvarig”, ”För ett fritt universitet”, ”För ett arbetarnas universitet”, ”Lärare istället för poliser”.

När demonstrationen närmade sig Seine för att ta sig över till Champs Elysée stötte den på de första polisavspärningarna. Ställda inför en kraftigt beväpnad polisstyrka vände demonstrationen mot Quartier Latin. Så fort demonstrationen dragit sig mot Quartier Latin följde CRS efter och spärrade av alla sidovägar. Gradvis pressades demonstranterna allt längre in i Quartier Latin tills de var helt inestängda av polisen.

Polisens uträkning var att studenterna skulle ge upp inför övermakten och nattkylan. De lär till och med ha slagit vad med varandra om hur länge studenterna skulle orka hålla ut. Den djärvaste gissningen sträckte sig till klockan ett på natten.

Men istället för att ge upp började studenterna att organisera sig för att motstå polisens belägring. Klockan elva på kvällen började de första barrikaderna att byggas av gatstenar. Även om det motiverades av den prekära situationen återknöt barrikadbyggandet till en lång fransk upprorstradition och utgjorde en politisk signal av högsta potens. Revolutionerna 1830 och 1848, Pariskommunen 1871, allihop var de förknippade med barrikader!

På toppen av barrikaderna, som bemannades av studenter beväpnade med molotovcocktails, placerades bilar, bensinindränkt ved och trädgrenar.

Men inte alla var beredda att löpa linan ut. Klockan ett på natten gav sig det maoistiska UJC(M-L) och lambertistiska FER av i samlad tropp, efter att båda ha fördömt studenternas aktion som äventyrspolitik. Ironiskt nog mottog studenterna en timma senare med jubel nyheten att kommunistpartiets ledning gjort en politisk helomvändning och förklarat sig solidarisk med studenterna.

Vid halvtre-tiden beordrades CRS att riva barrikaderna sedan förhandlingar mellan Sorbonnes ledning och studenterna – som förts offentligt över radio – brutit samman till följd av myndigheternas vägran att gå med på studenternas krav.

En stund senare inledde CRS ett massivt bombardemang av tårgas- och rökgranater mot de hopträngda demonstranterna. När inte tårgasen hjälpte övergick polisen till att skjuta granater innehållande en klorgas av samma typ som användes av de amerikanska styrkorna i Vietnam. Till slut såg sig studenterna tvungna att retirera från en hårt ansatt barrikad vid Rue Gay-Lussac, men innan de drog sig tillbaka satte de den i brand för att skydda sin reträtt.

När polisen väl lyckats erövra den andra barrikaden på Rue Gay-Lussac gavs order om frontalanfall på de hopträngda studentmassorna. CRS gick fullständigt bärsärkagång. Under flera timmar var Quartier Latins gator ett inferno av brinnande bilar och barrikader där uppretade poliser urskillningslöst misshandlade såväl demonstranter som åskådare. Polisen stormade till och med privata lägenheter i jakt på flyende studenter. Över hela den makabra scenen hängde tunga moln av gas och brandrök.

Polisattackerna fortsatte ända till åttatiden på morgonen då studenterna på eget initiativ avbröt sin aktion. Mer än 400 studenter skadades, en del allvarligt. Flera kvinnor skall dessutom ha våldtagits av CRS. Det finns inga uppgifter om att någon dödats, även om det inte är helt uteslutet. Myndigheterna hade knappast något intresse av att rapportera några dödsfall. I själva verket hade de systematiskt försökt mörklägga kravallpolisens brutalitet. Det statskontrollerade TV-bolaget ORTF tilläts inte visa bilder från barrikadstriderna, och den oberoende radiostationen Radio Luxemburgs reportrar, som aktivt följde händelseutvecklingen, trakasserades av polisen.

En undersökningskommission som initierades av studenterna misslyckades med att belägga att någon dödats, även om den fann anledning att misstänka att mellan tio till tolv demonstranter och fem CRS-män dödats under nattens strider. I flera misstänkta fall hade de medicinska journalerna försvunnit. I ett fall där ögonvittnen uppgivit att de sett en man som fått halsen nästan avskuren sedan han vräkts in i ett skyltfönster av CRS, kunde kommissionen inte hitta några som helst spår efter offret.

Generalstrejk

Dagen efter barrikadernas natt såg sig regeringen tvungen att byta taktik till följd av de omfattande protesterna mot polisens brutala framfart. Regeringschefen Georges Pompidou som precis återkommit från ett statsbesök i Iran och Afghanistan och därför trodde sig vara obefläckad av de senaste dagarnas händelser, meddelade att polisen skulle dras tillbaka från universiteten och att de skulle öppnas på måndagen. Alla som gripits av polisen skulle få amnesti. Men eftergifterna kom för sent och var för små. Bollen var redan i rullning.

Brutaliteten i polisattackerna och studenternas hårda motstånd fick opinionen att definitivt svänga på allvar inom den franska arbetarklassen. Fram till dess hade många arbetare betraktat studenternas kamp med fientlighet, under påverkan av kommunistpartiets hållning. Vid exempelvis den jättelika Renault-anläggningen i Boulogne-Billancourt i utkanten av Paris hade det skämtats friskt om borgarbarn som lekte revolution. Då skall man komma ihåg att de över 30 000 arbetarna vid den jättelika Billancourt-fabriken räknades till en av de stridbaraste arbetargrupperna inom den franska arbetarklassen.

De franska arbetarna vanns inte bara av det faktum att studenterna visat sig förmögna att slåss, de hade också egna räkningar att göra upp. Under de Gaulles regim hade arbetarklassens organisationer trängts tillbaka. Trots att de franska arbetarna i likhet med arbetarna i andra länder upplevt en snabb standardstegring i kölvattnet på den långa efterkrigsboomen var de ändå i jämförelse med arbetarklassen i resten av Västeuropa en av de lägst betalda, med en

av de längsta arbetsveckorna. Löner och anställningsvillkor dikterades dessutom utan större hänsyn till de fackliga organisationerna.

De fackliga organisationernas splittring och samarbetsvårigheter bidrog också till att försvaga arbetarklassen. Istället för en dominerande facklig centralorganisation som det svenska LO eller brittiska TUC var det en rad fackliga centralorganisationer och fristående förbund som slogs om inflytandet; i storleksordning var de tre största det kommunistledda *Confédération Generale du Travail* (CGT), det från början katolska men alltmer reformistiska *Confédération Française Democratique du Travail* (CFDT) och den socialistiskt dominerade avsplittringen från CGT under kalla kriget, *Force Ouvrière* (FO). Splittringen var ett av huvudskälen till att bara en minoritet – cirka tre miljoner – av den franska arbetarklassen var fackligt organiserad, även om den faktiska uppslutningen bakom de fackliga organisationerna var betydligt större. När de fackliga organisationerna på en arbetsplats blåste till strid slöt vanligtvis de oorganiserade arbetarna också upp.

Regimen drog sig inte ens för att sätta in sin kravallpolis mot strejkande arbetare. I januari 1968 hade CRS gått till angrepp mot en demonstration som organiserats av strejkande arbetare vid Saviem i Caen i protest mot att CRS skickats till fabriken. Ett tiotal arbetare skadades vid attacken.

Kommunistpartiets ledning såg sig som tidigare nämnts tvunget att byta fot under barrikadernas natt. Det följde snart av CGT och CFDT som gemensamt utlyste en generalstrejk till måndag den 13:e. Enligt Andre Barjonet, som senare bröt med CGT-ledningen i protest mot dess politik under majrevolten, hoppades denna att endagsstrejken skulle fungera som ett utlopp för missnöjet och ge facket möjlighet att ta över initiativet.

Strejken fick dock en uppslutning som överraskade de fackliga ledarna. På måndagen hölls också den största demonstration som hållits i Paris sedan stadens befrielse från de tyska ockupationsstyrkorna 1944. Mellan en halv miljon och en miljon arbetare och studenter demonstrerade genom Paris gator på måndagen. Eftersom demonstrationen kom att äga rum på dagen tio år efter den militärkupp i Alger som fört de Gaulle till makten var ett av de vanligaste slagorden i demonstrationen: ”Tio år, det är mer än nog!”

Det var signifikativt för den radikalt förändrade inställningen till studenterna att CGT-ledningen motvilligt tvingades acceptera att studentledarna intog tätt positionen i demonstrationen, den plats de tänkt tilldelat sig själva.

Regimen försökte dock minimera omfattningen av reaktionerna och ORTF uppgav att bara 171 000 demonstrerat i Paris. Det var dock inte bara Paris som upplevde jättedemonstrationer. I Marseilles uppskattas demonstrationens storlek till 50 000, i Toulouse till 40 000. I många städer demonstrerades det för första gången sedan 1944.

Strejk och fabriksockupationer

Uppmuntrade av det massiva stödet fortsatte studenternas kamp oförtrutet. När CRS drogs tillbaka från Sorbonne på måndagen ockuperades universitet omedelbart av studenterna. Dagen efter förklarade sig Nanterre för självstyrande, och på många andra håll ställdes universitetsledningen åt sidan. Mot slutet av tisdagen var samtliga franska universitet antingen ockuperade eller indragna i strejker. Åtskilliga gymnasier har också gått i strejk.

Även på arbetsplatserna steg temperaturen. På tisdagen fortsatte strejkerna mot både regeringens och de fackliga ledningarnas intentioner. I Nantes i västra Frankrike ockuperade arbetarna vid Sud-Aviation sin fabrik, och låste in företagsledningen. Initiativet till ockupationen kom från medlemmar i det lambertistiska OCI, som länge bedrivit ett fackligt arbete på företaget.

Ockupationen av Sud-Aviation följdes snart av en ström av ockupationer, som övergick till en flod när arbetarna vid Renault i Billancourt tog över anläggningen den 16 maj och hissade en röd flagga över fabriken. Samma dag ockuperade arbetarna vid Renaults anläggningar i Flins och Le Mans också sina arbetsplatser.

Dagen därpå gick post- och telegrafarbetarna ut i strejk. Teknikerna och journalisterna vid ORTF strejkade också och krävde ledningens avgång och slut på regeringens inblandning. Mot slutet av veckan var inte bara varenda Renault-fabrik besatt, utan också stora delar av den övriga metallindustrin.

Men det var inte slut än. Under helgen började järnvägsarbetarna att ockupera sina depåer. På måndagen spred sig strejkerna till försäkringsbolagen, de stora affärerna, bankerna och sjukhusen. Till och med museerna och teatrarna drogs in; Paris operahus ockuperades av sin personal. Inte ens statsförvaltningen var förskonad – ja, inte ens de döda! Även dödgravarna gick nämligen i strejk.

När vågen av strejker och fabriksockupationer nådde sin största omfattning var praktiskt taget hela det franska samhället paralyserat. Tio miljoner arbetare, mer än två tredjedelar av arbetskraften, strejkade och otaliga arbetsplatser hölls ockuperade.

Bondeprotester

Protesterna spred sig över hela samhället. Även många bönder kom att dras med. Redan tidigt hade *Centre National desjeunes agriculteurs* (CNJA) uttryckt sitt stöd för studenternas kamp. Den 17 maj kallade den viktigaste bondeorganisationen *Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles* (FNSEA) och CNJA till demonstration den 24 maj.

I Bretagne ockuperade den lokala bondeorganisationen lager och bondgårdar. Bernard Lambert, som var ledare för FNSEA i Bretagne uppmanade lantarbetarna till ockupation av alla större jordegendomar.

Polis och militär

Även polisen och militären drogs med i protesterna. När Georges Pompidou offentligt gav vika för studenternas krav den 11 maj och dessutom hävdade att han hade förtroende för deras omdöme, uppfattades det inom polisen som att regeringen försökte skyffla över ansvaret för de brutala attackerna mot studentrörelsen på polisens axlar. Det var en manöver som polisen inte tänkte låta stå oemotsagd.

Två dagar efter Pompidous tal kritiserade den polisfackförening som organiserade majoriteten av de fackligt organiserade poliserna öppet regeringen för att den inte försökt föra en dialog med studenterna. Enligt en av ledarna för polisfacket i Paris hade ett fackligt massmöte varit på randen till att besluta om en strejk i protest mot regeringens inställning.

Med tanke på att den franska armén var en värnpliktsbaserad arme var det ofrånkomligt att den skulle påverkas av den massiva radikaliserings. I exempelvis Toulouse deltog värnpliktiga i demonstrationerna trots permissionsförbud.

På ett antal militärförläggningar bildades dessutom aktionskommittéer. I ett flygblad förklarade en grupp soldater i ett motoriserat infanteriregemente utanför Strasbourg att de aldrig skulle gå med på att skjuta på arbetare. En soldatkommitté i Vincennes uppmanade i ett flygblad de värnpliktiga att vägra låta sig användas mot folket: ”Ni är folkets barn; er plats är vid arbetarnas, böndernas och studenternas sida”.

Inte ens flottan lär ha undgått att känna av verkningarna av den akuta legitimitetskrisen. Åtminstone om man skall sätta tilltro till de obekräftade uppgifterna om ett myteri på

hangarfartyget *Clemenceau*, som varit destinerat till det franska provsprängningsområdet i Stilla havet, men återvände till Toulon.

Centrala strejkkommittén i Nantes

På de flesta arbetsplatser innebar strejken i praktiken att fackledningen eller fackledningarna förvandlade sig till strejkledning och uppmanade arbetarna att gå hem i avvaktan på fortsatta instruktioner. På några orter gick de fackliga ledningarna till och med samman och skapade en lokal strejkkommitté för hela orten.

Det var dock bara en minoritet av strejkkommittéerna som, bortsett från strejkmötena, byggde på ett stadigvarande och aktivt deltagande av hela arbetskollektivet. Till detta kom att fabriks-ockupationerna ofta hade en mer symbolisk än reell karaktär. Ofta var ockupanterna inte mer än en utökad strejkvakt. Den mest omfattande graden av självorganisering tog form i Nantes och St Nazaire.

I Nantes tog en central strejkkommitté till och med över stadshuset i sex dagar och sköt de handlingsförlamade myndigheterna åt sidan. Strejkkommittén bestod dels av representanter för CGT, CFDT och FO, och dels för universitetsorganisationerna och böndernas organisationer.

I samarbete med en rad kvarterskommittéer skötte den fördelningen av vatten, gas, elektricitet och livsmedel till de strejkande. Strejkkommittén kontrollerade också prissättningen i staden och dess representanter besökte affärer och marknadsplatser för att se till att priserna inte höjdes. Köpmännen var tvungna att acceptera strejkkommitténs kontroll för att kunna hålla öppet.

Genom att ta direktkontakt med böndernas organisationer kring Nantes kunde de strejkande säkra livsmedelsförsörjningen och samtidigt reducera priserna. Den enda bensinmack som var i funktion i hela Nantes hade reserverats för läkare. Den övervakades även strejkvakt.

I St Nazaire, 80 kilometer från Nantes, var situationen likartad. För en journalist för den parisiska dagstidningen *Le Figaro* förklarade en lokal facklig aktivist från CGT att eftersom myndigheterna var maktlösa hade facket varit tvunget att ta över ansvaret för den offentliga verksamheten: ”Den enda användning vi har för polisens representant idag är att skicka våra beslut till Paris. För oss är han inget mer än en postlåda!”.

Aktionskommittéer

Den 8 maj hade de första aktionskommittéerna bildats av studenterna. De var en form av självorganisering som vann viss spridning under maj revolten, främst inom student- och ungdomsmiljön, och som inte kontrollerades av något av de politiska partierna eller den fackliga byråkratin. Begreppet blev dock så populärt att även partierna tog initiativ till ”aktionskommittéer”, som givetvis stod under deras egen kontroll.

Aktionskommittéerna byggde ofta på små grupper av aktivister som samlades kring en gemensam arbetsuppgift, eller helt enkelt utgjorde en krets för diskussioner och studier. Mot slutet av maj fanns det cirka 450 aktionskommittéer i Paris, rörelsens centra. En aktionskommittéernas generalförsamling skapades, och en tidning, *Action*, började att publiceras. Den hade en daglig upplaga på cirka 30 000 exemplar.

Action var inte den enda tidningen som gavs ut av aktionskommittéerna, eller andra spontant skapade grupper och kommittéer. I själva verket publicerades otaliga mer eller mindre regelbundet utkommande stencilerade och tryckta tidskrifter. Andra uttrycksformer kom också till flitig användning, som graffiti, väggtidningar och affischer. Många av de slagkraftigaste affischerna kom från konstskolornas elever.

Allt verkade möjligt

I och med att alla normala rutiner upphörde att gälla förändrades också folks vardag. Allt verkade plötsligt möjligt att ifrågasätta: skolungdomar ifrågasatte skolans funktion; universitetet öppnades för vanliga människor; radio- och TV-reportrar tog över kontrollen av nyhetsprogrammen; journalister skrev fritt utan redaktionsledningarnas kontrollerande hand; arkitekter började diskutera nya stadsplaner som utgick ifrån människors behov; psykiatriker började ifrågasätta psykiatriens roll som repressivt kontrollinstrument; filmare krävde censurans upphävande; teatrar spelade pjäser för strejkande arbetare. Överallt tycktes det pågå diskussioner.

Ett stående inslag i skildringarna från majrevoltens dagar är den livsglädje som genomsyrade dessa dagar när de gamla auktoriteterna och den hierarkiska samhällsordningen tycktes vara på väg att upplösas och dess stöttepelare antingen var handlingsförlamade eller höll sig undan. Befriade från den normala stressen och frustrationen blommade människor upp och njöt av livet. Kärleken tycktes blomma som aldrig förr. Men den gamla ordningen hade inte gett upp utan kämpade frenetiskt för att återta kontrollen.

En regering på fallrepet

I ett försök att verka oberörd hade de Gaulle på Pompidous inrådan rest på ett länge planerat statsbesök till Rumänien den 14 maj. Han tvingades dock förkorta sitt besök och återvände på lördagen. Samma dag höll regeringen ett krismöte under Pompidous ledning.

På söndagen träffade de Gaulle sin regering. I slutet av sammanträdet förklarade generalen upprört: ”Reformer, ja! Men kacka i eget bo, nej!”

På måndagen meddelade regeringen att en folkomröstning skulle hållas om ”arbetarnas deltagande” i ägandet och skötseln av både privata och statliga företag. Iden var en av de Gaulles älsklingsidéer, och han såg nu ett tillfälle att använda den för att försöka återta initiativet. Givetvis var inte tanken att införa genuin arbetarkontroll över företagen utan att göra arbetarklassen medansvarig för skötseln av den kapitalistiska ekonomin.

Regeringens utspel ignorerades dock nästan fullständigt. På fredagen tog de Gaulle själv upp folkomröstningsförslaget i ett TV-sänt tal. Han förklarade att omröstningen skulle hållas i början av juni och om regeringsförslaget förlorade tänkte han avgå.

Talet möttes med ilska reaktioner från vänstern utan att för den skull ge regeringens demoraliserade anhängare råg i ryggen. I själva verket var det allmänna intrycket att presidenten tappat kontakten med verkligheten. De Gaulle blev tvungen att släppa förslaget om folkomröstning – det lär till och med ha varit omöjligt att hitta något tryckeri som var berett att trycka valsedlarna.

Grenelle-överenskommelsen

I ett förtvivlat försök att avlänka arbetarnas protester tog Pompidou dagen efter de Gaulles tal initiativ till förhandlingar mellan alla större fackliga organisationer och arbetsgivarna. På måndag morgon var ett provisoriskt avtal klart efter drygt 30 timmars oavbrutna förhandlingar. Precis som under den jättelika strejkvågen 1936 gjorde arbetsgivarna stora eftergifter: 35 procents ökning av minimilönen, kortare arbetsvecka, lägre pensionsålder, ökade fackliga rättigheter osv. De höll också dörren öppen för ytterligare eftergifter.

Men trots de avsevärda eftergifterna förkastade de strejkande arbetarna den så kallade Grenelleöverenskommelsen. Georges Seguy, generalsekreteraren för CGT, och andra fackliga toppar buades ut av drygt 15 000 arbetare när de presenterade överenskommelsen för arbetarna vid Renault i Billancourt. Än en gång var det för lite och för sent.

Från hela landet strömmade protesterna in. På många arbetsplatser förklarade arbetarna att de inte tänkte låta sig nöjas med mindre än regimens fall. CFDT gav vika för trycket och förkastade överenskommelsen, vilket ledde till att förhandlingarna kollapsade. Strejken och fabriksockupationerna fortsatte.

Mitterand gör ett försök

Efter att ha fullständigt misslyckats med att återta initiativet, framstod presidenten och hans regim som helt förbrukade. Paniken och demoraliseringen spred sig genom hela den förr så arroganta statsapparaten. I vissa förvaltningar började man desperat att bränna arkiven.

Bland de politiska partierna började ansträngningar att komma igång för att få till stånd ett trovärdigt alternativ till regimen som kunde återfå kontrollen över situationen. Dittills hade man inte sträckt sig längre än till att kräva eftergifter av de Gaulle.

Francois Mitterand föreslog att en övergångsregering skulle bildas under ledning av Pierre Mendes-France. Den senare hade gott rykte även i borgerliga kretsar trots att han tillhörde den lilla heterogena socialistiska utbrytargruppen *Parti Socialiste Unifié* (PSU). Méndes-France hade varit en av fjärde republikens ledande politiker och lett den regering som avvecklat Frankrikes misslyckade militära försök att behålla kontrollen över sina sydostasiatiska kolonier.

Mitterand föreslog också sig själv som presidentkandidat vid ett eventuellt presidentval. Han hade varit de Gaulles motkandidat i det senaste presidentvalet och var ordförande för en lös parlamentarisk federation, Vänsterfederationen, mellan det största socialdemokratiska (eller med den gängse terminologin, socialistiska) partiet *Section Française de l'Internationale Ouvrière* (SFIO) och några mindre partier och grupper.

Förslaget vann snabbt anklang. CFDT och UNEF ställde sig bakom förslaget. Även en del studentledare som 22 mars-rörelsens Daniel Cohn-Bendit var positiva till Mitterand, trots att den senare inte var något nytt och oprövat kort, utan även han en veteran från den fjärde republikens tid – Mitterand hade tillhört ett tiotal av fjärde republikens otaliga regeringar.

PCF vägrade däremot att stödja förslaget eftersom dess ledare fruktade att de skulle ställas utanför en sådan regering. För att inte hamna vid sidan lät det CGT-ledningen organisera en jättedemonstration i Paris den 29 maj – med cirka en halv miljon deltagare – som dominerades av krav på de Gaulles avgång och skapandet även ”folklig regering” med stalinistiskt deltagande.

Det var för övrigt signifikativt att många av demonstranterna tenderade att ge sin egen tolkning av kravet och ropade ”Makten till arbetarna!”, och att den nervösa demonstrationsledningen uppmanade demonstranterna att skingras så fort demonstrationen var avslutad.

Ingen av dessa ledarkandidater, parti- och fackföreningsledare var dock beredda att på allvar göra ett försök att störta de Gaulle, för att inte tala om att omvandla den till stora delar spontana revolten till en organiserad och målmedveten kamp om makten.

Kommunistpartiets dubbelspel

Minst av allt var det parti som hade störst inflytandet inom arbetarklassen, PCF, berett att ställa sig i ledningen för arbetarnas utmaning av kapitalismen, trots att det påstod sig vara ”revolutionärt”.

I själva verket agerade det frenetiskt för att desarmera krisen – och drog sig inte för att etablera underhandskontakter med regeringen. Enligt en källa skulle PCF-ledningen ha etablerat en hemlig kontakt med Pompidou redan från strejkvågens första dag. ”På så vis var premiärministern fullständigt medveten om att kommunistpartiet inte bara inte höll på att

förbereda en resning utan gjorde sitt bästa för att hålla tillbaka det stigande trycket från leden, i synnerhet från de unga arbetarna som smittats av de revolutionära studenterna”, rapporterade K S Karol i *New Statesman* (7 juni 1968).

Ett talande exempel på kommunistpartiets ansträngningar att hålla tillbaka radikaliseringen var dess försök att hindra studenterna från att komma i kontakt med arbetarna i de ockuperade fabrikerna. När en studentdelegation anlände till Renault-Billancourt samma dag som arbetarna inledde sin ockupation möttes de av stängda grindar och handplockade CGT-vakter som hindrade dem från att ta sig in i fabriken. Ledaren för det lokala CGT-facket tackade dem för att de kommit till fabriken, men bad dem ge sig iväg och inte ställa till med några oroligheter som kunde ge polisen förevändning att ingripa. Rykten hade spridits om att några av studenterna tänkte bränna bilar som stod parkerade utanför fabriken. Affischer hade satts upp i fabriken som varnade för provokatörer!

När studenterna dagen därpå började att mobilisera på det ockuperade Sorbonne för en marsch till Billancourt-fabriken distribuerades en stencilerad kommuniké från CGT som uppmanade initiativtagarna till den planerade demonstrationen att ställa in den och hänvisade till en gemensam deklaration från de tre fackliga stora centralorganisationerna. Marschen blev ändå av, men de två-tretusen studenter som deltog i den fick ett blandat mottagande till följd av CGT:s agitation.

Bakom kommunistpartiets underhandskontakter med regeringen, dess uppslutning bakom Grenelle-överenskommelsen, dess ovilja att dra in alla arbetare i ett aktivt deltagande i strejkerna och fabrisockupationerna, och dess frenetiska försök att hålla studenterna borta från de ockuperade fabrikerna, låg det enkla faktum att partiet i grund och botten var ett parti som för länge sedan gett upp alla ambitioner på att leda en revolutionär omvälvning av det franska samhället – om det ens förstod frågeställningen på rätt sätt efter ett halvt sekel i Kremles ledband.

Istället försökte det, med sin generalsekreterare Waldeck Rochets ord handla ”på ett sådant sätt att strejken skulle tillåta tillgodoseendet av arbetarnas nödvändiga krav, och samtidigt, på det politiska planet, följa en politik som syftade till att på konstitutionell väg genomföra nödvändiga demokratiska förändringar”. (*L'Humanité*, 10 juli 1968)

Waldeck Rochets ord var förvisso en förskönande efterhandskonstruktion eftersom PCF -ledningens uppfattning om vad som var arbetarnas nödvändiga krav gång efter annan visade sig vara helt ur takt med vad stora delar av arbetarklassen själv ansåg, men det sätter ändå fingret på sakens kärna: PCF -ledningen hade inte en tanke på att överskrida de spelregler som satts upp av borgarklassen i form av den femte republiken.

Kommunistpartiet hade faktiskt redan vid två tidigare tillfällen visat att det inte var någon revolutionär kraft: 1936 och 1945-1947. Vid båda tillfällena hade det använt sitt inflytande över arbetarklassen till att hålla tillbaka arbetarna och rädda den hotade borgerliga ordningen i utbyte mot eftergifter som borgarna lätt kunnat ta tillbaka så snart de satt säkert i sadeln igen. Problemet var bara att det var en minoritet som klart genomskådade kommunistpartiets politik och ihåliga retorik. För den stora majoriteten av arbetare var det fortfarande det parti vars ord vägde tyngst.

De Gaulles comeback

Det politiska etablissemanget hoppades att regimen självmant skulle kasta in handduken, men de Gaulle skulle visa prov på en överraskande förmåga att mot alla odds återta initiativet.

Han hade lämnat Paris när det stod klart att Grenelle-överenskommelsen förkastats. Enligt en version lär han ha planerat att avgå, men övertalats att inte kasta in handduken av general

Jaques Massu, befälhavare för de franska trupperna i Västtyskland, som han sammanträffade med vid ett hemligt möte i det västtyska Baden-Baden den 29 maj. Enligt en annan var hans tal om att ge upp bara en maskerad för att försäkra sig om att han hade stöd.

Hur som helst, de Gaulle spelade sina kort med stor skicklighet. Han organiserade en demonstration till stöd för regimen den 30 maj i Paris centrum. För att uppmuntra regimen anhängare, som redan tidigare börjat organisera försvarskommittéer på direkt initiativ av den gaullistiska ledningen, meddelades också att trupper höll på att koncentreras kring huvudstaden.

När demonstrationen började att samlas på Place du Concorde sändes ett på förhand inspelat tal av de Gaulle ut över radion. Talet var inte längre än fyra och en halv minut, men det var fyra och en halv avgörande minuter. De Gaulle förklarade självsäkert att han inte tänkte avgå och fördömde sina motståndare och varnade för att Frankrike hotades även kommunistisk diktatur. Han meddelade dessutom att han upplöste parlamentet och utlyste val. Det senare hade krävts av Pompidou, som varit beredd att avgå om inte de Gaulle utlyst nyval.

Mer än en halv miljon människor – en del uppgifter säger en miljon – lär ha deltagit i demonstrationen som paraderade längs Champs-Élysées under ledning av kända gaullister som André Malraux. I demonstrationen hördes slagord i stil med ”Cohn-Bendit till Dachau” och ”Studenterna till gasugnarna” – antisemitiska anspelningar på att Daniel Cohn-Bendit, den mest karismatiska av studentledarna var av tysk-judisk härkomst.

Dessa slagord är talande. Som ett led i sin comeback försökte de Gaulle medvetet bredda sin skakade bas högerut. Bara några veckor efter att de Gaulle inlett sin motoffensiv frigavs general Raoul Salan, den tidigare ledaren för det halvmilitära OAS, en reaktionär terroristorganisation som kämpat för att Algeriet skulle förbli fransk koloni. OAS hade många liv på sitt samvete och hade till och med försökt mörda de Gaulle 1961.

”Valet, ett förräderi”

Båda arbetarpartiernas och fackföreningarnas ledare fördömde som väntat de Gaulles hotfulla utspel. Men samtidigt välkomnade de valet, eftersom de hoppades att det skulle ge dem en möjlighet att kanalisera revolten i parlamentariska banor, och omvandla missnöjet till röster i valurnorna. Och det trots att flera miljoner av deras potentiella väljare – ungdomar under 21 år och landets tre miljoner invandrare – inte fick delta i valet.

De enda som *inte* var beredda att ställa upp på de Gaulles villkor var studentvänstern. Två dagar efter presidentens utspel demonstrerade cirka 30 000 personer i Paris och ropade slagord som fördömde valet som ett förräderi. Men förgäves, ställda mot hela det politiska och fackliga etablissemanget vägde deras protester lätt.

Studentvänstern saknade inte bara starka organisatoriska rötter inom arbetarrörelsen, den saknade dessutom ofta förståelse för hur de skulle nå fram till arbetarna, för att inte tala om bryta loss dem från sina traditionella organisationer. Sällan hade avsaknaden av ett starkt revolutionärt parti djupt rotat i arbetarnas vardag varit så tydlig som just efter de Gaulles utspel.

De tidigare nämnda aktionskommittéerna kunde inte på något vis kompensera avsaknaden av ett sammansvetsat parti med organisatorisk närvaro på alla viktiga arbetsplatser och andra strategiska knutpunkter. De var ett alldeles för otympligt och heterogent instrument och till och med de mest optimistiska beräkningar visade att de bara fanns på en minoritet av arbetsplatserna.

Ordningen återställs

Dagen efter de Gaulles tal stormade väpnad polis det centrala postkontoret i Rennes i vad som var den första polisaktionen mot de strejkande arbetarna.

Den 3 juni besatte armén det strategiskt viktiga TV-huset. Bara några dagar senare utsågs en ny ledning för ORTF som iscensatte en utrensning bland personalen. Den 5 juni besatte CRS Renault-fabriken i Flins. I samband med CRS:s attack dödades två arbetare och en ung elev. Den 10 juni gick CRS till angrepp mot Peugeot's anläggningar i Sochaux.

Samma kväll bröt protesterna loss igen i Quartier Latin. Efter några dagars hårda sammanstötningar mellan studenter och CRS, förbjöd Pompidou alla demonstrationer. Den 16 juni omringades den centrala universitetsbyggnaden vid Sorbonne av CRS. Framåt kvällen hade de tömt byggnaden. Daniel Cohn-Bendit greps och utvisades från Frankrike.

Men det tyngsta lasset för att få slut på strejkerna och ockupationerna drogs av kommunistpartiet och de fackliga ledningarna. Överallt återupptogs förhandlingarna och CGT-ledningen lovade att de nya avtalen skulle komma att efterlevas.

I de flesta fall räckte det med att strejkledningen, som ju oftast var identisk med den fackliga ledningen, avblåste strejken. I de fall arbetarna kunde misstänkas vara motspänstiga tillgreps en rad fula knep. Ett var att meddela de strejkande arbetarna vid en fabrik att de övriga fabrikena gått tillbaka och att de skulle bli helt isolerade om de fortsatte strejka på egen hand. Ett annat var att på olika sätt manipulera omröstningarna om att fortsätta eller avbryta strejken. På åtminstone en arbetsplats fick till och med företagsledningen delta i omröstningen om strejkens avbrytande.

Den 17 juni återupptogs arbetet på Renault, den 20 på Citroén, Peugeot och Berliet. Det skulle dock dröja ända till den 26 juni innan de sista strejkande återvände till arbetet.

Vänstern undertrycks

Den 12 och 13 juni förbjöds elva organisationer, däribland JCR, 22 mars-rörelsen, PCI, OCI och UJC(M-L) med hjälp av en lag som ironiskt nog införts under socialistledaren Leon Blums folkfrontsregering 1936. Flera av deras ledare greps dessutom av polisen.

Åtgärden fördömdes av de franska socialisterna, PSU och en lång rad andra organisationer men däremot inte av kommunistpartiet. I en ledare i *L'Humanité* klagade partiledningen den 13 juni indirekt sin inställning till förbudet genom att hävda att regeringen "ända fram till nu har haft framstående medhjälpare i form av vissa ledare för studentrörelsen... som uppenbart anser att oansvarighet är högsta dygd i politik... Studentrörelsen har inte de ledare den förtjänar. Det är förståeligt varför regeringen idag använder vänstergrupperna som kontrast i ett försök att skrämja den allmänna opinionen efter att igår ha använt dem för att splittra proteströrelsen mot dess politik."

Valet

Valet (som hölls i två omgångar 23 och 30 juni) blev ett sannskyldigt mobiliserings-val för borgarna. De statskontrollerade media och den borgerliga pressen gjorde vad de kunde för att piska upp stämningen och hota med kaos om vänstern vann. På flera platser attackerades dessutom PCF:s lokaler och unga vänsteraktivister misshandlades. I Arras blev en ung PCF-medlem mördad när han delade ut flygblad.

De Gaulles parti *Union pour la Défense de la République* (UDR) fick mer än 40 procent av rösterna, vilket var en ökning jämfört med det föregående valet 1967. Genom valsystemets utformning innebar detta att de gaullister som för ett kort tag sedan såg ut att ha förlorat allt inflytande fick en gruvlig revansch. UDR och dess allierade fullkomligt dominerade det

franska parlamentet med den största majoritet – 358 mandat av 487 – som dittills uppnåtts i det franska parlamentariska systemets historia.

För PCF och Vänsterfederationen blev valet en rejäl kalldusch. Kommunistpartiet som hoppats gå fram med 4-6 procent förlorade istället över en halv miljon röster. På grund av valsysteemets utformning rasade det från 73 mandat till 34. Vänsterfederationen förlorade 570 000 röster och bröt i praktiken ihop.

Det enda parti inom arbetarrörelsen som gick framåt var PSU som ökade sitt röstetal med 75 procent. Det var också det enda parti som deltog i valet som öppet identifierat sig med studentvänstern och talat om behovet av arbetarmakt.

Efterverkningar

Den akuta krisen i maj hade ställt frågan om makten på dagordningen. Men avsaknaden av ett revolutionärt massparti hade lett till att frågan om makten inte fick en revolutionär lösning. Istället och som så många gånger tidigare – exempelvis den akuta krisen i Tyskland 1923, då makten legat inom räckhåll för det tyska kommunistpartiet – så resulterade den försuttna revolutionära möjligheten istället i en förnyad chans för de reformistiska krafterna – trots bakslaget i junivalet – än mer eftersom avsaknaden av ett kraftfullt revolutionärt parti överlämnade den dominerande tolkningen av majrevolten i deras händer. Men det skulle inte bli PCF utan socialisterna som skulle dra den största växeln på majrevolten.

SFIO hade utgjort det ledande partiet på vänsterkanten under större delen av mellankrigsperioden. Men dess svaga och kraftlösa uppträdande under Vichy-regimen och den nazistiska ockupationen hade gjort det möjligt för PCF, som satsat hårt på att bygga motståndsrörelsen, att gå om det. Under en lång period var SFIO ett parti stätt på tydlig nedgång, inte minst förstärkt av det faktum att det utgjorde ett av underlagen för fjärde republikens otaliga ministärer. SFIO-ministrarnas opportunistiska uppträdande kunde inte annat än underminera partiets trovärdighet. Bottenläget nåddes i valet 1962 då partiet bara fick stöd av lite mer än en tiondel av väljarkåren.

Efter majrevolten, vänsterfederationens sammanbrott och socialisten Gaston Defferres fiasko i presidentvalet 1969 var läget moget för en drastisk omorientering om partiet inte skulle försvinna; det måste bryta med sin öppet avvisande inställning till kommunistpartiet och fåfänga hopp om att kunna bygga en stark antikommunistisk ”tredje kraft”. Efter kongressen i Epinay 1971 kunde de dittills så splittrade socialisterna – SFIO döptes om till *Parti Socialiste* (PS) 1969 – framträda som en enad och revitaliserad kraft under Mitterand och hans perspektiv på samverkan med PCF för att få till stånd det elektorala underlag som skulle ge socialisterna en chans att åter bli en maktfaktor i den franska politiken.

Ett nyckelelement i den djupt pragmatiska men skickliga taktikern Mitterands speluppläggning var PS-vänstern. Genom att luta sig mot den kunde Mitterand – som sent kommit att beteckna sig som socialist och aldrig tillhört SFIO – ge PS en tillräckligt radikal profil för att bli förmögen att göra inbrytningar i PCF:s väljarbas. 1974 kunde partiet ytterligare skjuta fram sina positioner när PSU:s Rocard-riktning och ledande CFDT-folk anslöt sig till det och bidrog till att ytterligare öka partiets trovärdighet i vänsterkretsar.

Genom sin öppna men samtidigt radikala framtoning kunde PS utan större svårigheter plocka de flesta poängen på den ”vänsterunion” som skapades 1972 genom undertecknandet av ett gemensamt program mellan det, PCF och det vänsterliberala *Mouvement des radicaux de gauche* (MRG), som var beroende av de socialistiska rösterna.

Det är betecknande att Mitterand aldrig gjorde någon hemlighet av sina taktiska avsikter med samarbetet med PCF. Bara några dagar efter undertecknandet av det gemensamma

programmet förklarade han för ett möte med socialistinternationalens ledare i Wien, som var djupt oroad över PS samarbete med kommunistpartiet, att tre av PCF:s fem miljoner väljare var potentiella socialistväljare och att hans avsikt var att vinna dem.

PCF-ledningen insåg mycket väl vad det var som låg bakom Mitterands intresse för vänster-samverkan – den hade ju liknande ambitioner i förhållande till PS – men visade sig oförmögen att hantera konkurrensen från det revitaliserade socialistpartiet även om PS aldrig lyckades ersätta kommunistpartiet som den organisatoriskt starkaste kraften inom arbetarklassen.

PS-ledningen sköt skickligt in sig på PCF:s svaga punkter: den hårda kopplingen till Kreml; PCF:s byråkratiska funktionssätt, osv. Det enda PCF -ledningen hade att sätta emot var en rad sekteristiska manövrer, som bara kunde undergräva dess attraktionskraft och förvärra de växande spänningarna inom partiet.

När Mitterand valdes till president 10 maj 1981 med 52 procent av rösterna mot 42 för den sittande presidenten Giscard d'Estaing var det många kommentatorer som tyckte att den festivalstämning som bröt ut inom vänstern påminde om 1968. Uppemot 200 000 människor samlades på Bastiljplatsen i Paris för att fira segern, inte ens en iskall regnskur fick stämningen att svalna.

Det nyval till nationalförsamlingen som följde tätt på Mitterands valseger konsoliderade framgången. Valen 14 juni och 21 juni gav vänsterns partier – tack vare logiken i systemet med majoritetsval – en betryggande majoritet på 334 mandat av totalt 449 – detta trots att PCF gick tillbaka (och som en följd av valsystelet nästan halverade sitt mandatantal).

Mitterand hade vunnit valet på basis av löften om en långtgående förändring. Men väl vid makten visade sig Mitterand och hans anhängare vara av precis samma skrot och korn som de övriga socialdemokratiska partierna i Europa. Inom mindre än ett år togs den ”rosa svångremmen” fram och en rad reformer antingen frös inne eller skalades ned. Den radikala retoriken tonades också ner.

När de borgerliga partierna vann parlamentsvalet i mars 1986 hade Mitterand inga svårigheter att samregera med dem. Han utsåg gaullistledaren Jacques Chirac till ny premiärminister och samregerade utan större friktioner med en borgerlig regering fram till Chiracs nederlag i presidentvalet på våren 1988. I de efterföljande parlamentsvalen återtog vänstern majoriteten även om den var knapp, och socialisterna blev beroende av kommunistpartiet.

PCF:s kräftgång fortsatte dock trots socialisternas alltmer öppnet marknadsvänliga politik. Från att ha varit det största partiet inom arbetarrörelsen med ett genomsnittligt stöd av väljarkåren på runt 20 procent under perioden 1958 till 1970-talets början, krympte det obönhörligt ihop till en blek skugga av sin forna styrka.

Inte heller den radikala vänstern – varav de största är *Ligue Communiste Révolutionnaire*, *Lutte Ouvrière* och *Parti Communiste Internationaliste* (numera den viktigaste komponenten i *Parti des Travailleurs*), allihop organisationer som åberopar sig på arvet från Trotskij – förmodade att appellera till de människor som stötts bort av socialisterna. Som mest uppgick deras väljarsiffror till 3-4 procent. I presidentvalet 1988 fick de tillsammans cirka 4,5 procent i första valomgången.

Även om PS kunnat rida på den oförlösta majrevolten och omvandla den till socialistiska röster kunde deras halvmesyrrer och svikna löften inte annat än urholka dess stöd och ge upphov till såväl frustration som demoralisering. Men 25 år efter majrevolten och 12 år efter Mitterands tillträde som fransk president serverades till slut notan för socialisterna.

Valet i mars 1993 blev ett så svidande bakslag för PS att det försattes i ett chocktillstånd och hotade att började rämna. Partiet fick nämligen mindre än en femtedel av rösterna – och trots att de borgerliga partierna inte nämnvärt ökade sitt röstetal jämfört med föregående val gav valsyste­met dem över 80 procent av platserna eller 486 av 577 mandat i nationalförsamlingen. Den dödssjuka Mitterand ersattes två år senare av Chirac som med betryggande marginal besegrade sin socialistiske motkandidat Lionel Jospin i presidentvalet.

”Missnöjets vinter”

Ironiskt nog skulle Chirac dock bidra till att utlösa den första stora vågen av arbetarkamp på många år när han efter att ha vunnit valet i en medvetet populistisk kampanjuppläggning i vilken han försökt framställa sig som en socialt ansvarskännande kandidat, gjorde en tvärvändning och lät sin premiärminister lägga fram ett hårt åtstramningspaket. I den protestdag som utlysts av de fackliga organisationerna till den 24 november deltog mer än 750 000 människor i de demonstrationer som gjorde rum på flera håll runt om i Frankrike.

Det var bara början. Järnvägsarbetarna beslöt att inte sätta någon tidsgräns för den strejk de inlett och på basis av dagliga omröstningar fortsatte de att strejka i mer än tre veckor. Inom några dagar gick även Paris transportarbetares ut i en strejk som fullständigt lamslog all kollektivtrafik. Det dröjde inte länge förrän ytterligare grupper följde deras exempel.

Tillsammans med post- och tele-, gas- och el-arbetarnas och lärarnas strejker kom protesterna mot regeringens åtstramningspolitik att kulminera i den största strejkvågen sedan majrevolten. När rörelsen nådde sin höjdpunkt den 12 december deltog mer än två miljoner människor i de demonstrationer som organiserats i drygt 270 städer.

Det som antagligen mer än något annat fick Chirac och Juppé att snabbt kasta in handduken och retirera från en fortsatt kraftmätning var det faktum att det var uppenbart att strejkvågen hade brett folkligt stöd. Ett försök att organisera en motdemonstration i Paris av ”arga” kollektivtrafiksresenärer slutade i ett fullständigt fiasko med mindre än tvåtusen deltagare.

Det var för övrigt direkt slående att Socialistpartiet spelade en helt ovidkommande roll under protesterna. Det inte bara överrumplades av protesternas omfattning, det var också oförmöget att ge någon som helst ledning för dem – träffsäkert lät ett franskt satiriskt TV-program en docka föreställande Lionel Jospin bekymrat kläcka ur sig: ”Måste jag verkligen säga något?”

Första stora uttrycket för en ny radikaliseringsvåg?

Föga förvånande är det många som sett denna ”missnöjets vinter” i Frankrike som det första stora uttrycket för en ny våg av radikalisering efter år av motgångar och demoralisering i kölvattnet på den nyliberala era som tog sin början i kölvattnet den första stora ekonomiska efterkrigskrisen i mitten av 70-talet – en kris som fick till följd att borgarklassen övergav det keynesianska statsinterventionistiska synsätt som dominerat under den långa boomens epok. Den franska strejkvågen har följts av en rad strejkvågor och andra protester i såväl Frankrike som andra länder under åren som följt, bl a de utbredda protesterna i samband med Internationella valutafondens och andra kapitalistiska nyckelinstitutioners toppmöten.

Det är möjligt att det är en riktig karaktäristik av protesterna och strejkerna i november och december 1995 även om sambanden inte är lika tydliga som för majrevolten, men det är slående att den uppgivenhet som härskade i stora delar av den internationella arbetarklassen i början av 90-talet gett vika för nya stämningar.

Vad kan vi då lära av majrevolten?

Majrevolten bekräftade inte bara på nytt arbetarklassens förmåga att göra sig hörd på den politiska scenen. I sig var den, och uppfattades också av många, som ett av de mest kraftfulla

argumenten mot alla mer eller mindre sofistikerade teorier som då var i svang om att arbetarklassen spelat ut sin roll som samhällsomstörtande kraft; att den förbättring av levnadsstandarden som den upplevt i kölvattnet på den långa boomen tömt dess revolutionära potential. I strejkerna och demonstrationerna deltog alla typer av arbetare, från den klassiska arbetarklassen i blåställ till tekniskt och intellektuellt kvalificerade arbetar- och tjänstemannagrupper.

Om studenternas revolt lyckades skaka den gaullistiska regimen, så var det den massiva vågen av strejker och ockupationer som höll på att skicka den utför branten. Med fog kan man hävda att de Gaulle räddades enbart på grund av att arbetarklassens reformistiska ledarskap arbetade övertid för att länka in revolten i ofarliga banor.

Majrevolten visade på arbetarklassens förmåga till spontan och kreativ självorganisering i en situation när alla traditionella strukturer antingen förlamats eller börjar ge vika. Samtidigt visade den också på begränsningarna i denna självorganisering. Det fanns ingen kraft som förmådde att binda samman den kreativa energin och omvandla den till en gemensam och medveten inriktning på att vinna majoriteten av befolkningen för en socialistisk samhälls- omvandling. Än mindre fanns det tid att skapa en sådan kraft mitt uppe i händelserna. Därför vägde också tyngden från de byråkratiska reformistiska apparaterna så oändligt mycket tyngre än de fåtaliga revolutionära krafterna. Gentemot kraften från tiotusentals reformistiska parti- och fackföreningsfunktionärer stod sig ansträngningarna från några tusental revolutionära studenter och arbetare slätt, i synnerhet som de inte bara framstod som ett nytt och oprövat kort, utan också var splittrade i en lång rad mindre organisationer.

Så är det något maj-revolten verkligen understryker för alla som tar kampen för socialism på allvar är det just det nödvändiga i att ständigt och målmedvetet verka för att skapa ett parti som inte bara är djupt förankrat i arbetarklassens vardag utan också sammansvetsats kring ett revolutionärt program och klasspraktik. Bara om ett sådant existerar kan en djup politisk kris eller spontan revolt likt den som Frankrike genomlevde i maj-juni 1968 leda vidare till en revolutionär omgestaltning av samhället; att med Marx uttryck ta språnget från mänsklig- hetens barbariska förhistoria till dess verkliga historia.

Anders Hagström

Tillägg:

Ovanstående artikel skrevs för många år sedan och slutar vid mitten av 90-talet och ”missnöjets vinter” som många uppfattade som det första stora uttrycket för en ny våg av radikaliserings efter år av motgångar och demoralisering. Eftersom mer än tio år gått sedan dess är det nödvändigt med en viss uppdatering,

Den franska arbetarklassen har visat på en återkommande stridsvilja sedan mitten av 90-talet. Något som för övrigt fick många fackligt aktiva i Sverige att i samband med protesterna mot den då nyvalda borgerliga Alliansregeringens försämringar av a-kassan, att öppet säga att arbetarrörelsen i Sverige borde ta efter fransmännens exempel, och pekade på de massiva protesterna mot contrat première embauche eller det första anställningskontraktet (CPE), med dess karaktär av slavkontrakt vilket gav arbetsgivaren rätt att under en tvåårsperiod avskeda anställda under 26 år utan någon som helst motivering.

Den fjärde april 2006 då protesterna mot CPE kulminerade, deltog enligt den CGT:s siffror - myndigheternas är som vanligt betydligt lägre, klasskampen präglar även statistiken – över tre miljoner i demonstrationer och andra protester runt om i Frankrike. Bara några dagar senare förklarade regeringen i en taktisk reträtt under trycket av de massiva protesterna att CPE skulle ”ersättas”.

Den dåvarande premiärministern Dominique de Villepin satte fingret på regeringens dilemma genom att konstatera att det var omöjligt att öppna tillbaka lagen därför att det skulle innebära att regeringen ”kapitulerade” för ultimatum, något som inte skulle förlåtas av dess borgerliga väljarkår – och, underförstått, spela i händerna på Front National. Alltså denna, föga ansiktsräddande, manöver.

Men den största bromsklossen för arbetarnas kamp har varit och är där som här arbetarrörelsens byråkratiska ledning och den politik av närstynt och pragmatisk anpassning till de rådande styrkeförhållandena som karaktäriserar den.

Socialistpartiet kom tillbaka till regeringsmakten 1997 som den dominerande delen av Gauche plurielle, en koalition bestående av Socialistpartiet, de Gröna, Parti radical de gauche och Mouvement des citoyens. Efter en ganska bleklad regeringsperiod återtog dock borgarna majoriteten och regeringsmakten 2002, efter ett presidentval där socialisternas kandidat tillika regeringschefen, Lionel Jospin misslyckades med att ta sig till den andra och avgörande valomgången och istället fick se sig slagen av det högerextrema Front Nationals Jean-Marie Le Pen! Hotet om att få Le Pen som president ledde dock till att den impopulära Chirac återvaldes med stor majoritet.

LCR:s kandidat Olivier Besancenot satte därför helt riktigt fingret på den viktigaste förklaringen till Socialistpartiets misslyckande i sitt avslutande tal efter första valomgången 2007, i det presidentval där Chiracs partifrände Nicolas Sarkozy besegrade Socialistpartiets kandidat Ségolène Royal. Nämligen att Socialistpartiet idag befinner sig på samma mark som högern genom att acceptera nyliberalismen, hylla marknaden, och till och med tävla med högern i fråga om nationalism och patriotism. Besancenot själv fick över 4 procent av rösterna i det franska presidentvalets första omgång 2007, och därmed flest röster av kandidaterna till vänster om Socialistpartiet.

Samma trend kunde utläsas i årets kommunalval där mer än trettioålet av de listor som förts fram eller stötts av LCR fick mer än 10 procent av rösterna i den första av de två valomgångarna och över hälften av de 200 listorna tog sig över den 5-procentsspärr som gäller för att få kostnaderna för valkampanjerna ersatta. Bästa resultatet uppnåddes i Saint-Nazaire där den lista som stöddes av LCR fick över 17 procent i andra valomgången, följt av Clermont-Ferrand med över 15 procent.

Tilläggs kan att medan den radikala vänstern har ökat sitt inflytande har kommunistpartiet fortsatt gå kräftgång. Kommunistpartiets kandidat Marie-George Buffet i presidentvalet 2007 fick bara 1,9 procent i dess första omgång, det lägsta resultatet någonsin för en PCF-kandidat i ett presidentval! Från att varit den franska arbetarrörelsens största parti har det helt enkelt reducerats till en tunn skugga av sitt forna jag, i praktiken till ett stödparti åt de en gång så uträknade socialisterna.

AH

200308

Se även (av Hagström):

[60-talsradikaliseringen: Föräldraproror eller revolution?](#)